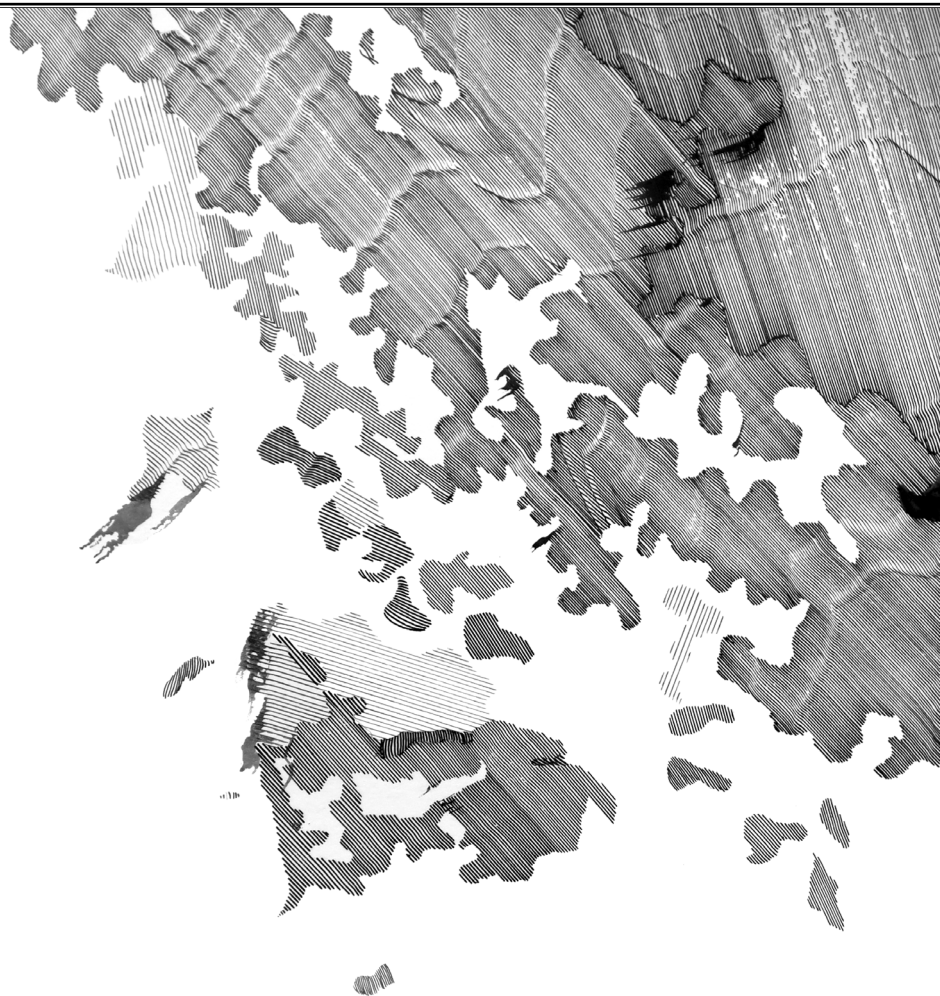

Tam, gdzie słońce
kładzie się spać

Where the Sun
Goes to Sleep

Amélie Bouvier

Tam, gdzie słońce
kładzie się spać

Where the Sun
Goes to Sleep

Amélie Bouvier

AMÉLIE BOUVIER

Tam, gdzie słońce kładzie się spać / Where the Sun Goes to Sleep

Galeria Arsenal w Białymstoku / Arsenal Gallery in Białystok

10.04–20.05.2021

(daty mogą zostać przesunięte z powodu pandemii /
dates may be postponed due to the pandemic)

Kurator / Curator:

Przemysław Strożek

Koordinacja / Co-ordinator:

Eliza Urwanowicz-Rojecka

Patroni medialni / Media partners

SZUM

blok

NNGT

galeria wyborcza

wyborcza.pl
BIAŁYSTOK

Polskie
Radio
Białystok

Wyborcza ONLINE
www.WyborczaOnline.pl

ISBN 978-83-66262-09-6

Przemysław Strożek

Tam, gdzie słońce kładzie się spać

Choć pierwsze opisy meteorytów odnaleźć można już w Starym Testamencie, obiekty te przez wiele stuleci postrzegane były jako kamienie czy skały pochodzenia ziemskiego. Początki naukowych badań nad meteorytami jako obiektami z przestrzeni kosmicznej datuje się dopiero na czas publikacji książki Ernsta Chladniego *Über den Ursprung der von Pallas gefundenen und anderer ihr ähnlicher Eisenmassen, und über einige damit in Verbindung stehende Naturerscheinungen* [O pochodzeniu znalezionej przez Pallasę i o innych podobnych masach żelaznych oraz o pewnych z tym związanych zjawiskach natury] (1794). Środowiska naukowe wątpiły jednak wówczas w kosmiczne pochodzenie meteorytów, a hipotezy Chladniego zyskały uznanie dopiero dekadę później, na początku XIX wieku. Rozwinięte zostały przez znanego i szanowanego naukowca Jeana-Baptiste'a Biota, który w 1803 roku sporządził raport na temat upadku meteorytu w okolicach francuskiego miasta L'Aigle – i datę tę przyjmuje się za początek współczesnej meteorytyki. W niedługim czasie o meteorytach zaczęto pisać również w Polsce, a wydana w 1820 roku *Rozprawa o aerolitach czyli deszczu kamiennym* Franciszka Makólskiego była pionierską w świecie pracą doktorską poświęconą w całości tej tematyce. Opublikowana siedem lat później przez gimnazjalnego nauczyciela

fizyki Jana Wolskiego relacja z upadku meteorytów we wsi Fasty pod Białymstokiem była pierwszym w języku polskim sprawozdaniem przygotowanym na podstawie zeznań naocznych świadków. Wolski pisał wówczas: „[...] dała się słyszeć nagle wielka eksplozja w powietrzu, wcale wypogodzonym, i zaraz wiele innych powtórzonych, jakby wystrzałów karabinowych, co zwróciło uwagę obecnych na ogrodach i w różnych miejscach na polu pracujących ludzi: po czym nastąpił mocny świst, połączony z dźwiękiem ciał szybko spadających, i silne uderzenie w kilku miejscach o ziemię. Zjawienie to zatrwożyło na czas niejaki wszystkich ludzi, ale po przejściu przestachu, kiedy jeden z nich odważył się zbliżyć na miejsce spadku, i podjął kamień czarny, i ukazał skupionemu ludowi, ten ośmielony rozbiegł się na inne, przez podnoszący się pył zanotowane miejsca, i poznajdował podobne kamienie [...]”. Jednak mimo dokładnego opisu raport Wolskiego nie wzbudził większego zainteresowania w środowiskach uniwersyteckich Wilna i Warszawy, zatem wydarzenie 1827 roku nie odbiło się szerszym echem w ówczesnej nauce. Do nielicznego grona osób nim zaintrygowanych należał Wincenty Krasiński, ojciec Zygmunta Krasińskiego – czołowego twórcy polskiego romantyzmu – który był w posiadaniu jednego z obiektów, nazwanych później od miejsca upadku meteorytem Białystok.

Należy zaznaczyć, że początki badań nad meteorytami pojawiły się równolegle z przełomem romantycznym w literaturze i sztuce. Był to czas, kiedy poeci i artyści podkreślali swoją fascynację siłami natury, a także tym, co ponadnaturalne i nie z tego świata. Zjawisko deszczu meteorów zaczęło inspirować malarzy, jak choćby Karla Jauslina czy Frederica Churcha, których obrazy były wizualnymi relacjami z konkretnych wydarzeń. Jauslin namalował słynny deszcz Leonidów widziany w Ameryce Północnej 13 listopada 1833 roku, który odwzorowany został kilkadziesiąt lat później (1888) na drzeworycie wykonanym przez Adolfa Völlmy'ego dla kalifornijskiego tygodnika „Signs of the Times”. Church z kolei utrwalił na jednym ze swoich płócien moment rozszczepienia

meteoru zaobserwowany 20 lipca 1860 roku w Stanach Zjednoczonych. To drugie zjawisko stało się tematem utworu *Year of Meteors (1859–60)* [Rok meteorów (1859–60)] słynnego amerykańskiego poety Walta Whitmana. W wierszu, który wszedł do zbioru *Drum-Taps* (1865), poeta nakreślił wizję rozszczepiającego się kosmicznego obiektu, oślepiąco jasnego i przeszywającego niebo. Wydarzenie z 1860 roku posłużyło w tym wypadku jako punkt wyjścia do poetyckich refleksji związanych nie tylko z ingerencją materii kosmicznej w nasze otoczenie, ale także z sytuacją polityczno-społeczną tego samego roku. Nie wiadomo, czy Whitman był świadkiem tego zjawiska; jego opis mógł być literacką interpretacją meteoru z obrazu Churcha, który był powszechnie reprodukowany w prasie amerykańskiej w roku 1860. Słynny utwór ze zbioru *Drum-Taps* zainspirował sto lat później amerykańskiego artystę pop artu Roberta Indianę. W 1961 roku stworzył on pracę o takim samym tytule: *Year of Meteors*^{*}, kontekstualizując wymowę XIX-wiecznego utworu Whitmana wobec wizualnych znaków i kodów ówczesnej kultury popularnej.

Zaprezentowany powyżej pobieżny przegląd kulturowej historii deszczu meteorów ukazuje przenikanie się różnych interpretacji i narracji dotyczących zjawisk astronomicznych obserwowanych na przestrzeni stuleci. Podczas gdy Biot i Wolski przekazywali sprawozdania z deszczu meteorytów kolejno z L'Aigle (1803) i Białegostoku (1827) w formie pisemnej, Jauslin i Church przedstawiali świadectwa konkretnych wydarzeń ze Stanów Zjednoczonych (1833, 1860) poprzez wizualne medium malarskie, Whitman zaadaptował jedno z nich na potrzeby utworu poetyckiego, a Indiana sporządził jego wizualną interpretację w polu sztuki współczesnej. Tak więc nie tylko w zeznaniach świadków czy badaniach naukowych, ale też w literaturze i sztuce mamy do czynienia z różnorodnością narracji wokół rojów meteorów czy upadków meteorytów wydarzających się w konkretnym czasie i miejscu. Wszystkie one przechowują pamięć o niezwykłych spotkaniach Kosmosu z Ziemią.

^{*} Patrz: Robert Indiana, <http://robertindiana.com/works/year-of-meteors/>.

Obecnie, kiedy ludzkość zdaje się powszechnie nie respektować środowiska naturalnego, zjawisko deszczu meteorytów jest coraz bardziej wyrazistym i namacalnym dowodem ingerencji materii i energii kosmicznej w nasze otoczenie. Obiekty docierające na Ziemię z przestrzeni kosmicznej pozornie wyglądają znajomo – przypominają kształtem kamienie i minerały, abstrakcyjne rzeźby i drogocenne przedmioty. Moment eksplozji pozwala nam zobaczyć oślepiające światło szybujące na tle nieba i usłyszeć przeraźliwy odgłos wybuchu. Dziś, kiedy powszechnie dysponujemy nowymi technologiami i nowymi mediami, wydarzenia takie mogą zostać utrwalone samochodową kamerą wideo czy kamerą telefonu przez przypadkowych świadków, by później zostać szeroko udostępnione. Taka sytuacja miała miejsce choćby 15 lutego 2013 roku w Czelabińsku, kiedy przelot i upadek superbolidu został zarejestrowany przez okolicznych mieszkańców, a także miejski monitoring. Wydarzenie to zwabiło również poszukiwaczy meteorytów z całego świata. Wydana niedawno książka *Chelyabinsk Superbolide* (2019; oryg. ros. 2016) przedstawia wnikliwe studia nad znaczeniem tego wydarzenia dla lokalnej społeczności. Zebrane fragmenty meteorytów przechowywane są obecnie w Państwowym Muzeum Historii Południowego Uralu w Czelabińsku, a miejscowi działacze wyszli z propozycją organizowania festiwalu artystycznego i literackiego podkreślającego kulturotwórcze znaczenie tej kosmicznej eksplozji.

Przygotowana dla Galerii Arsenał w Białymstoku wystawa Amélie Bouvier przepracowuje historyczne narracje i zeznania świadków, by stworzyć nową przestrzeń dla refleksji artystycznych wokół historii meteoroidów, meteorów i meteorytów. Artystka eksploruje jednocześnie aspekty romantyzmu, który emanuje z astronomicznych odkryć, jak również obrazy możliwych wybuchów przewidywanych przez naukowców. To, co naoczne, wizualne, spisane i opowiedziane, naukowe i literackie, łączy się w całość w jednej przestrzeni nieopodal miejsca, gdzie w 1827 roku dokonało się słynne „spadnięcie kamieni z powietrza”.

Pod takim właśnie tytułem ukazała się wspomniana wcześniej relacja Wolskiego, będąca punktem wyjścia projektu wystawy. Fragmenty meteorytu Białystok, przechowywane na co dzień w Muzeum Ziemi PAN w Warszawie i prywatnej kolekcji Tomasza Jakubowskiego**, powracają do Białegostoku. Wraz z fragmentami innych meteorytów – Morasko, Sikhote-Alin, Pułtusk, Seymchan i Czelabińsk oraz kawałkami mołdawitów – trafiają w pole sztuki. Zatem inaczej niż w muzeach specjalizujących się w naukowej prezentacji obiektów geologicznych zestawione zostają na wystawie z literaturą XIX-wiecznych opracowań książkowych, pracami artystycznymi na papierze, rysunkami, rzeźbami, tkaninami i pracą wideo. Rozpatrywane w jednym miejscu i czasie stanowią szczególną refleksję na temat spotkań Kosmosu z Ziemią, syntetyzując narracje naukowe, poetyckie i artystyczne.

Rzeźba zatytułowana *Gains and Losses* [Zyski i straty] odwołuje się do historii francuskiego astronoma Camille’a Flammariona, który ofiarował swojej żonie pierścionek z fragmentem meteorytu wprawionym zamiast diamentu. Owa historia pozwala nam zwrócić uwagę na to, że obiekty z kosmosu mogą być traktowane przez naukowców bardzo emocjonalnie, nie tylko jako przedmiot badawczy. Potwierdza jednocześnie, że ich materialna wartość przyrównana zostać może do drogocennej biżuterii i że mogą one stanowić obiekt kolekcjonerski. Amélie Bouvier sama kolekcjonuje meteoryty, do których to odnosi się cykl *Magnetic Enlightenment* [Magnetyczne oświecenie]. Dwie prace z tej serii przedstawiają projekcję cieni posiadanych przez nią obiektów kosmicznych. Artystka podkreśla ich magnetyczne właściwości poprzez konkretne studia ruchu związane z przyciąganiem, spadaniem i defragmentacją. Amélie Bouvier dedykuje ponadto szereg portretów meteoroidom. Traktuje o tym seria *Lost* [Zaginione], ukazująca obiekty

** Pozostałe fragmenty meteorytu Białystok znajdują się w Muzeum Historii Naturalnej w Berlinie, Muzeum Mineralogicznym Uniwersytetu w Hamburgu, Muzeum Historii Naturalnej w Wiedniu, Uniwersytecie w Tartu.

astronomiczne, które zostały zauważone przez naukowców, ale zaginęły w przestrzeni kosmicznej. Portrety te oscylują pomiędzy studiami naukowymi a wizualnymi interpretacjami artystycznymi. W podobnym duchu utrzymana jest nowa seria *Potentially Hazardous Portraits* [Portrety potencjalnie niebezpieczne], która nawiązuje do tzw. „obiektów potencjalnie niebezpiecznych” (PHO, ang. *Potentially Hazardous Objects*). To podobizny asteroidów badanych przez astrofizyków, którzy próbują przewidzieć ich możliwe zderzenie z Ziemią. W pracy Amélie Bouvier każdy z obiektów kosmicznych jest traktowany inaczej: jako żywa istota, która ukazuje romantyczną fantazję kosmosu. Szczególne zainteresowanie meteorami i eksplozjami słonecznymi przejawia się też w pracach z serii *The Sun Conspiracy Drawings* [Rysunki spiskowe słońca], które zostały skomponowane jako kolaże faktów historycznych, naukowej spekulacji, rzeczywistości i fikcji. Do prawdziwych i udokumentowanych historii upadku meteoroidów odwołuje się przygotowana specjalnie na wystawę w Galerii Arsenał w Białymstoku praca wideo *Where the Sun Goes to Sleep* [Tam, gdzie słońce kładzie się spać], od której pochodzi tytuł całej ekspozycji. Podzielona na cztery akty przedstawia różne narracje wokół kilku odnotowanych w historii deszczów meteoroidów: fragmenty spisanych świadectw i opisy sporządzane przez poszukiwaczy. Scena pierwsza, „I Saw a Second Sun” [Zobaczyłem drugie słońce], prezentuje zeznania naocznego świadka katastrofy tunguskiej na Syberii z 1908 roku; scena druga, „It Had Truly Occurred” [Ten fenomen rzeczywiście istniał] – fragmenty raportu Wolskiego z Fast pod Białymstokiem z roku 1827; scena trzecia, „A New Drama May Have Begun” [Być może zaczął się nowy dramat] – świadectwo osoby usiłującej przypomnieć sobie upadek meteoroidów w japońskiej miejscowości Aomori w 1984 roku, a scena czwarta, „So Close and Yet Forever Lost” [Tak bliski, a bezpowrotnie utracony] – głos osoby szukającej świadectw upadku meteoroidu w Belgii w 2021 roku. Całościową narrację wokół zeznań świadków, a także odniesień naukowych, literackich i artystycznych do historii

spotkań obiektów kosmicznych z Ziemią dopełniają tkaniny zatytułowane *Fantômes* [Widma]. To abstrakcyjne kompozycje przywołujące na myśl wizerunki spadających meteoroidów. Ich tłem są figury geometryczne: wypełnione czarnym i szarym kolorem prostokąty i kwadraty. Owe kształty wskazywać mogą na koncepcję suprematyzmu, którą Kazimierz Malewicz wiązał z kosmicznym odczuwaniem bezprzedmiotowego świata. W kontekście białostockiej wystawy tkaniny jednoznacznie kojarzą się z meteoroidami. Są świadectwem tego, że miejsce i tematyka projektów artystycznych wyraźnie determinują całościową percepcję dzieł sztuki.

Powyższe prace, w tym rzeźby, tkaniny, rysunki, prace na papierze i projekcja wideo, umieszczone w jednej przestrzeni wystawienniczej z prawdziwymi meteoroidami i XIX-wiecznymi publikacjami naukowymi, podkreślają znaczenie lokalnego wydarzenia historycznego, które łączy się z reinterpretacjami wydarzeń globalnych rozpiętych w okresie kilku stuleci. Tytuł *Tam, gdzie słońce kładzie się spać* zaczerpnięty został ze sprawozdania rosyjskiego etnografa Innokientija Susłowa, który w 1926 roku relacjonował zeznania świadków katastrofy tunguskiej z 30 czerwca 1908 roku. Jeden z nich opowiadał: „Patrzyliśmy na powalone drzewa, na odrywające się wierzchołki drzew, na pożary. [...] Spojrzałem tam i zobaczyłem kolejny błysk, i rozległ się kolejny grzmot. Ale hałas był mniejszy niż przedtem. To było czwarte uderzenie, przypominające zwykły piorun. Teraz sobie przypominam, że było jeszcze jedno uderzenie, ale małe i gdzieś daleko – tam, gdzie słońce kładzie się spać”.

Bibliografia:

Chelyabinsk Superbolide, ed. N. Gorkavyi, A. Dudorov, S. Taskaev, Chichester, Cham 2019.

J. Kosiński, *Jan Wolski i stracone „polskie L'Aigle”*, „Acta Societatis Meteoriticae Polonorum”, vol. 6, 2015, ss. 90–95.

J. Kosiński, *Zarys historii polskiej meteorytyki w XIX i XX w.*, „Acta Societatis Meteoriticae Polonorum”, vol. 11, 2020, ss. 60–76.

T. Kusky, *Encyclopedia of Earth and Space Science*, New York 2010.

F. Makólski, *Rozprawa o aerolitach czyli deszczu kamiennym*, Kielce 1820.

D.W. Olson, *Celestial Sleuth: Using Astronomy to Solve Mysteries in Art, History and Literature*, New York 2014.

J. Wolski, *O spadnięciu kamieni z powietrza pod Białymstokiem, we wsi Fastach*, „Dziennik Wileński. Umiejętności i Sztuki”, 1827, t. 2, ss. 391–395,
online: <https://crispa.uw.edu.pl/object/files/326965/display/Default>.

Ilustracje

Illustrations

wewnętrzna okładka / inner cover:

Amélie Bouvier

Potentially Hazardous Portraits #1 / Portrety potencjalnie niebezpieczne #1

(2020)

tusz rysunkowy, grafit, kredka na papierze /

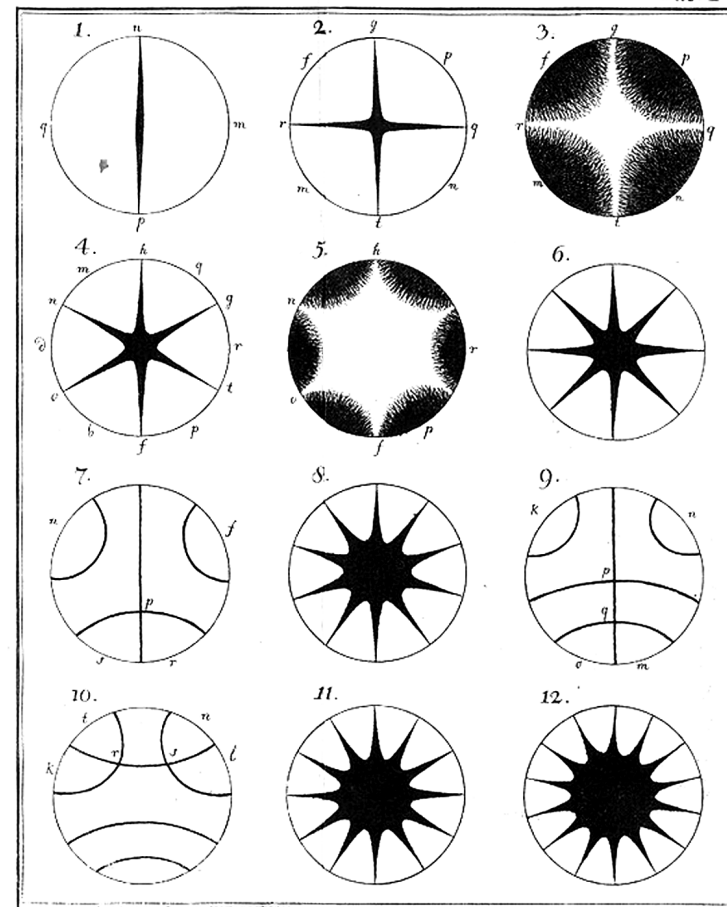
drawing ink, graphite, colored pencil on paper

155 × 120 cm, 16 ram / 16 frames (detail / detail)

Copyright Amélie Bouvier & Harlan Levey Projects

Dzięki uprzejmości / Courtesy Harlan Levey Projects

Tab. I.

Ernst Florens Friedrich Chladni 1787

Figury Chladniego

przedstawiające wzory utworzone przez piasek na wibrującej powierzchni

Chladni figures

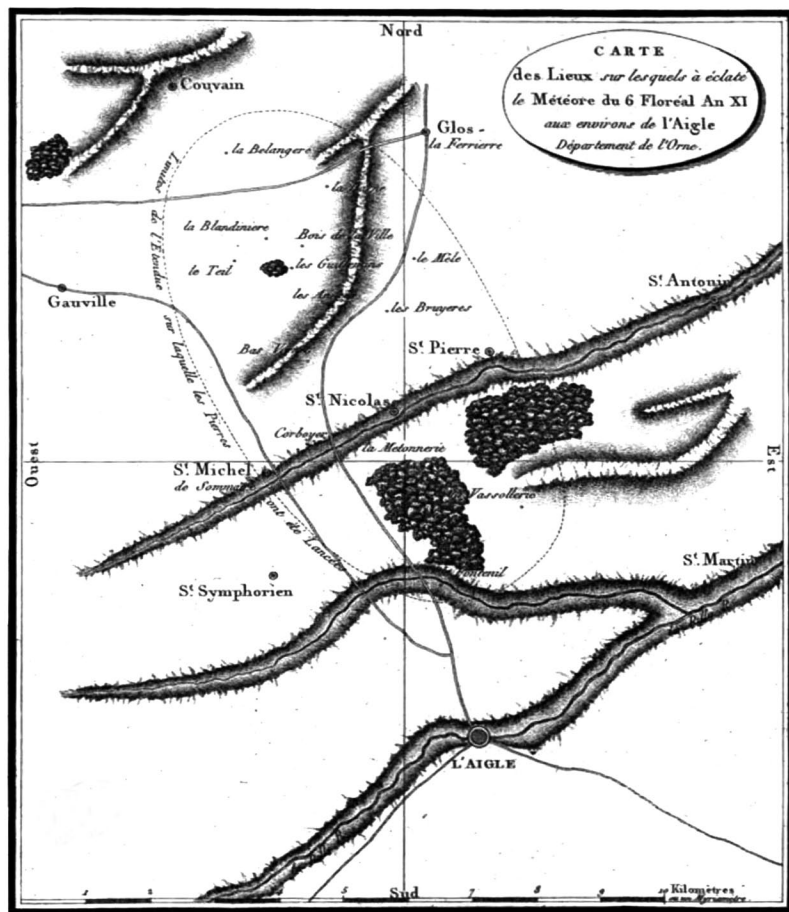
depicting patterns formed by sand placed on a vibrating surface

opublikowane w / published in:

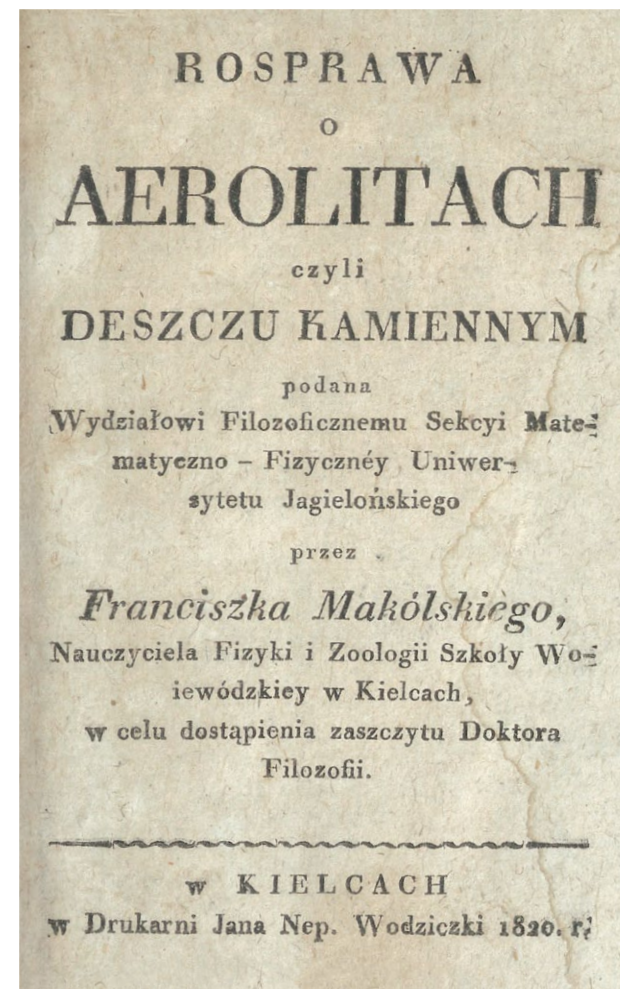
Ernst Florens Friedrich Chladni, *Entdeckungen über die Theorie des Klanges*

[Odkrycia w teorii dźwięku / Discoveries in the Theory of Sound]

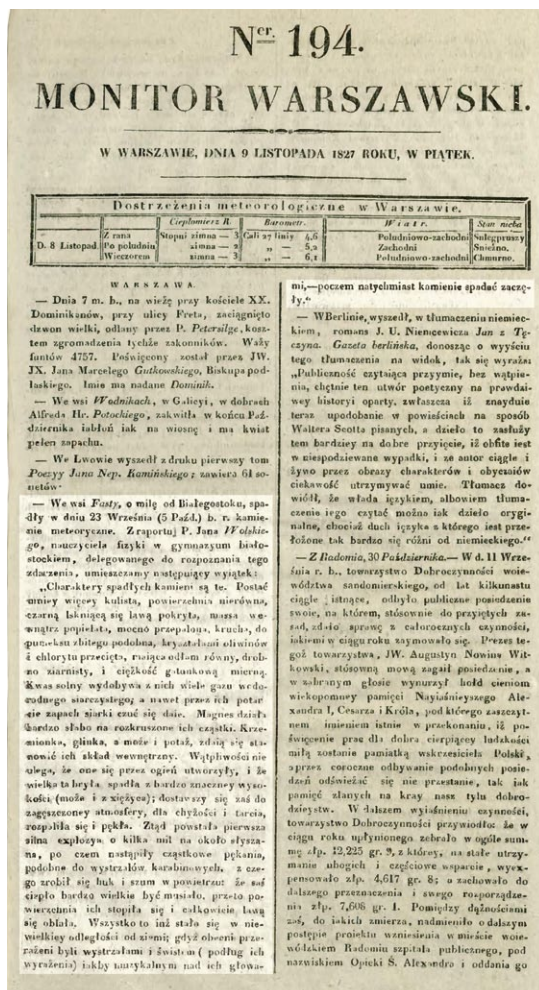
Leipzig 1787

Mapa upadku meteorytów pod L'Aigle sporządzona przez Jeana-Baptiste'a Biot
 Map of the meteor impact at L'Aigle, by Jean-Baptiste Biot
 (1803)
Elipsa rozszaniania wyznacza obszar rozproszenia meteorytów
 The elliptic strewn field indicates the area of scattering of the meteoritic debris

Franciszek Makólski
 Rozprawa o aerolitach czyli deszczu kamiennym
 [Treatise on Aerolites, or a Rock Shower]
 Kielce 1820

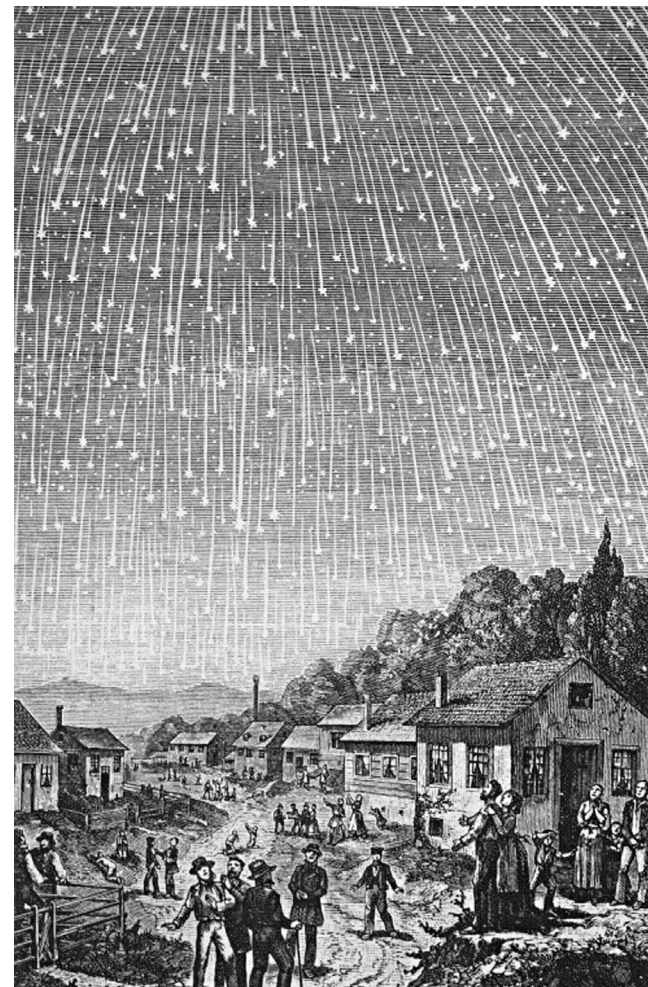

Fragment zeznania Jana Wolskiego / Excerpt from the account by Jan Wolski

O spadnięciu kamieni z powietrza

[On the Falling of Stones from the Air]

„Monitor Warszawski” nr/no. 194, 9.11.1827, s./p. 845

Adolf Völlmy

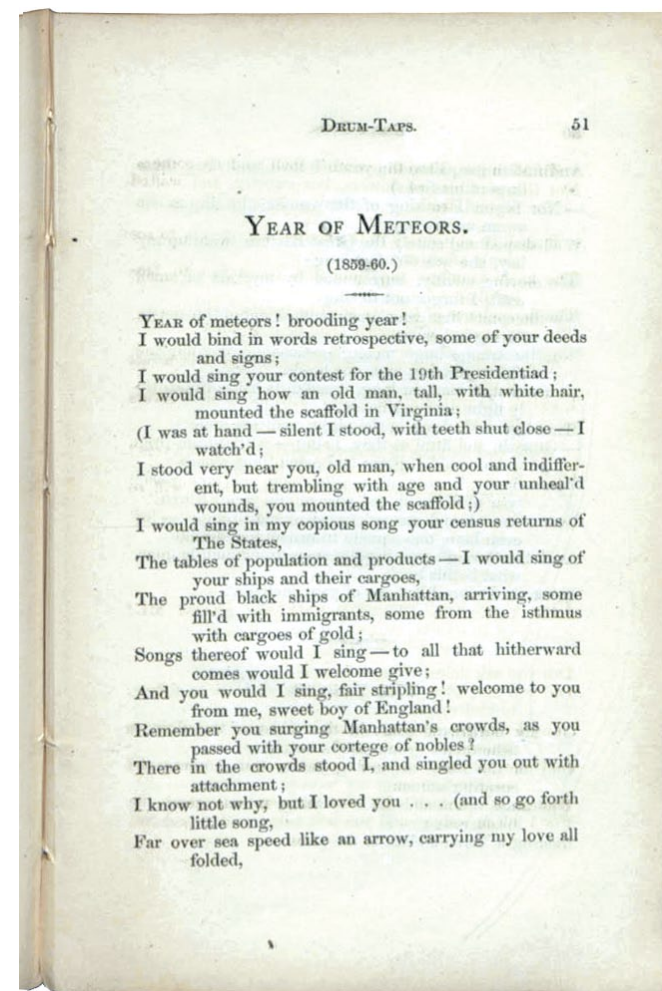
(za Karlem Jauslinem / after Karl Jauslin)

Deszcz Leonidów 1833 / The 1833 Leonid Meteor Shower

(1888)

Frederic Church
Meteor roku 1860 / The Meteor of 1860
 (1860)

DRUM-TAPS. 51

YEAR OF METEORS.
 (1859-60.)

YEAR of meteors ! brooding year !
 I would bind in words retrospective, some of your deeds
 and signs ;
 I would sing your contest for the 19th Presidentiad ;
 I would sing how an old man, tall, with white hair,
 mounted the scaffold in Virginia ;
 (I was at hand — silent I stood, with teeth shut close — I
 watch'd ;
 I stood very near you, old man, when cool and indiffer-
 ent, but trembling with age and your unheal'd
 wounds, you mounted the scaffold ;)
 I would sing in my copious song your census returns of
 The States,
 The tables of population and products — I would sing of
 your ships and their cargoes,
 The proud black ships of Manhattan, arriving, some
 fill'd with immigrants, some from the isthmus
 with cargoes of gold ;
 Songs thereof would I sing — to all that hitherward
 comes would I welcome give ;
 And you would I sing, fair stripling ! welcome to you
 from me, sweet boy of England !
 Remember you surging Manhattan's crowds, as you
 passed with your cortege of nobles ?
 There in the crowds stood I, and singled you out with
 attachment ;
 I know not why, but I loved you . . . (and so go forth
 little song,
 Far over sea speed like an arrow, carrying my love all
 folded,

Walt Whitman
Year of Meteors (1859-60)
 opublikowany w / published in:
 Walt Whitman, *Drum-Taps*, New York 1865

Katastrofa tunguska / The Tunguska event

(1908)

Zdjęcie powalonych i spalonych drzew wykonane przez Leonida Kulika
podczas pierwszej wyprawy badawczej w 1927 roku

Leonid Kulik's photograph of scorched fallen trees, taken during
the first scientific expedition of 1927

Meteor czelabiński / Chelyabinsk meteor

(2013)

© Alex Alishevskikh

Amélie Bouvier

Where the Sun Goes to Sleep / Tam, gdzie słońce kładzie się spać

(2021)

kadr z wideo HD, 11'27" / still from HD video, 11'27"

Copyright Amélie Bouvier & Harlan Levey Projects

Dzięki uprzejmości / Courtesy Harlan Levey Projects

Źródła ilustracji / Illustration sources:

s./p. 15

Echo. Cultural Heritage Online

© for digital image: Max Planck Institute for the History of Science, Library

CC BY-SA

<https://echo.mpiwg-berlin.mpg.de/ECHOdocuView?url=/permanent/library/5M6VYMSC/pageimg&start=81&pn=88&mode=imagepath>

s./p. 16

Jean-Baptiste Biot, *Relation d'un voyage fait dans le département de l'Orne*

[Relacja z podróży do departamentu Orne / Account of a Trip to the Orne Department],

Paris 1803, s./p. 2

BibNum

http://www.bibnum.education.fr/sites/default/files/biot_relation_d_un_voyage.pdf

s./p. 17

Polona

<https://polona.pl/item/rosprawa-o-aerolitach-czyli-deszczu-kamiennym-podana-wydzialowi-filozoficznemu-sekcji,OTI4OTkwOTg/4/#item>

s./p. 18

CRISPA Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie

<https://crispa.uw.edu.pl/object/files/382944/display/Default>

s./p. 19

Wikimedia Commons

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Leonids-1833.jpg>

s./p. 20

Wikimedia Commons

https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Frederic_Church_Meteor_of_1860.jpg

s./p. 21

The Walt Whitman Archive

<https://whitmanarchive.org/published/other/figures/ppp.01866.056.jpg>

s./p. 22

Malwina Użarowska, *Meteoryt tunguski – co o nim wiemy?*

[The Tunguska Meteorite – What Do We Know?],

„Rzeczpospolita” 13.08.2016

<https://www.rp.pl/Rzecz-o-historii/308119885-Meteoryt-tunguski---co-o-nim-wiemy.html>

s./p. 23

Alex Alishevskikh. Travel Photographer

CC BY-SA 2.0

<https://photos.cyberborean.org/2021/03/2013-chelyabinsk-meteor-trail/>

Przemysław Strożek

Where the Sun Goes to Sleep

While the earliest descriptions of meteorites can already be found in the Old Testament, for many centuries these objects have been perceived as stones or rocks of earthly origin. Early instances of researching meteorites as objects from outer space date back to the publication of Ernst Chladni's book *Über den Ursprung der von Pallas gefundenen und anderer ihr ähnlicher Eisenmassen, und über einige damit in Verbindung stehende Naturerscheinungen* [On the Origin of the Mass of Iron Found by Pallas and of Other Similar Ironmasses, and on a Few Natural Phenomena Connected Therewith] (1794). Nonetheless, scientific communities at the time doubted the cosmic origin of meteorites, and Chladni's hypothesis was ultimately appreciated only a decade later, in the early 19th century. Chladni's findings were amplified by those of Jean-Baptiste Biot, a renowned and respected scientist, who drafted a report in 1803 describing a meteorite impact in the vicinity of L'Aigle, France. This date has since been acknowledged as the starting point for contemporary meteoritics.

Meteorites would shortly be described in Poland as well; Franciszek Makólski's *Rozprawa o aerolitach czyli deszczu kamiennym* [Treatise on Aerolites, or a Rock Shower] published in 1820 would become

a renowned pioneer doctoral thesis around the world, focusing exclusively on meteoritic research. An account of a meteor impact in the village of Fasty near Białystok, Poland, published seven years later by the physics teacher Jan Wolski, would be the first Polish-language report based on eyewitness testimony. Wolski wrote at the time, “[...] the air, otherwise quite calm, resounded with a mighty explosion, followed by numerous repetitions of sounds akin to gunfire, drawing the attention of folk present in gardens and toiling in the fields: whereupon a forceful whoosh was heard, accompanied by loud thuds of corporal agents impacting the ground at multiple locations. For some time, the occurrence instigated fear in those present; yet once fear subsided, and when one man dared approach the whereabouts of the fall and lifted a black rock he proceeded to display to those gathered, people scattered to move towards other locations marked by dust, finding similar rocks [...]”. Detailed description notwithstanding, Wolski’s report did not, however, trigger any major interest in the university centres of Vilnius and Warsaw; consequently, the 1827 event made no waves in contemporaneous science. The limited circle of interested individuals included Wincenty Krasiński, father of Zygmunt Krasiński, leading Polish Romantic writer. Krasiński also owned one of the aforementioned objects, later dubbed “the Białystok meteorite” after the location of its impact.

Notably, early days of researching meteorites coincided with the emergence of the Romantic movement in literature and art. This was a time when poets and artists accentuated their fascination with the forces of nature, and with all things supernatural and out of this world. The phenomenon of meteor showers began inspiring painters such as Karl Jauslin or Frederic Church; their paintings visual accounts of particular events. Jauslin painted the famous Leonid shower, visible in North America on November 13th 1833. His work was replicated by Adolf Völlmy in 1888, in a woodcut for the California-published weekly

Signs of the Times – while Church immortalised the meteor procession observed in the United States on July 20th 1860. The latter became the theme of the *Year of Meteors* (1859-60) by famous American poet Walt Whitman. In the poem included in the collection *Drum-Taps* (1865), the poet offers a vision of a cosmic object, dazzlingly bright, cutting across the sky and breaking apart. In this case, both the 1860 event and the political and social circumstances of that same year served as a point of departure for poetic reflections associated with cosmic matter interfering with our environment. It remains unknown whether Whitman actually witnessed the phenomenon; his description may have been a literary interpretation of the meteor in Church’s painting, widely reproduced in 1860 American press. One hundred years later, the famous work from *Drum-Taps* would inspire Robert Indiana, an American artist associated with the pop art movement. In 1961, he created a work under the same title: *Year of Meteors*,* contextualising Whitman’s 19th-century poem in confrontation with the visual signs and codes of contemporaneous popular culture.

The above cursory review of the cultural history of meteor showers demonstrates the intermingling of assorted interpretations and narratives regarding astronomical phenomena observed across centuries. While Biot and Wolski reported on the respective meteorite showers of L’Aigle (1803) and Białystok (1827) in writing, Jauslin and Church gave testimony to similar events in the United States (1833, 1860) using the visual medium of painting. Whitman adapted one such phenomenon for purposes of a poetic work, and Indiana rendered a visual interpretation thereof in the field of contemporary art. Eyewitness testimonies and scientific research as well as literature and art offer diverse narratives concerning meteor showers or impacts at specific times and locations. Yet all are the keepers of the memory of extraordinary encounters between the Cosmos and Earth.

* See: Robert Indiana, <http://robertindiana.com/works/year-of-meteors/>.

Today, when mankind seems to share a common disregard for our natural environment, the phenomenon of meteorite showers continues to provide increasingly palpable evidence of how cosmic matter and energy tangibly interfere with our world. Objects reaching us from outer space look familiar; their shapes resembling rocks and minerals, abstract sculptures and precious objects. The moment of explosion affords a view of streaks of light against the sky, and the shrill sounds of the blast.

In this day and age of everyday access to new technologies and new media, such events can be recorded – and widely shared – by chance witnesses and their dashcams or smartphone cameras. This is exactly what happened in Chelyabinsk on February 15th 2013, when the flight and impact of a superbolide was recorded by local residents and the municipal CCTV system. Moreover, the event attracted meteorite chasers from around the world. The recently published book *Chelyabinsk Superbolide* (2016, translated from Russian to English in 2019) contains a detailed study of the importance of the event to the local community. Today, collected meteorite fragments are preserved at the State Museum of South Ural History in Chelyabinsk. Local activists have also proposed that an art and literary festival be organised to emphasise the culturally formative importance of the cosmic explosion.

Amélie Bouvier's exhibition for the Arsenal Gallery in Białystok processes historical narratives and eyewitness testimonies with the intent to create space for artistic reflections on the history of meteoroids, meteors and meteorites. The artist explores selected aspects of Romanticism exuded by astronomical discoveries, as well as images of potential explosions predicted by scientists. The witnessed and narrated, as well as the scientific and literary, all blend into a single space in close proximity to the location of the famous "falling of stones from the air" in 1827. Such was the title of the aforementioned account by Jan Wolski – the point of departure for the show's design. Meteorite fragments usually preserved at the Polish Academy of Sciences Museum

of the Earth in Warsaw and in Tomasz Jakubowski's** private collection have made their way back to Białystok. Having joined the family of other meteorite shards from Morasko, Sikhote-Alin, Pułtusk, Seymchan and Chelyabinsk – as well as moldavite pieces – they have also entered the world of art. Accordingly, in contrast to museums specialising in scientific displays of geological objects, they are juxtaposed with 19th-century literature, and with artworks on paper, etchings, sculptures, fabrics, and video works. Pondered at a single place and time, they have become a distinct reflection on encounters between the Cosmos and Earth in a synthesis of scientific, poetic and artistic narratives.

The sculpture *Gains and Losses* references the story of the French astronomer Camille Flammarion, who gave his wife a ring set with a meteorite rather than a diamond. The story accentuates that scientific approach to cosmic objects may be hugely emotional, extending beyond their perception as objects of research. Concurrently, it confirms that the material value of meteorites may be compared to that of valuable jewellery, and that they in themselves may be seen as collector items. Amélie Bouvier collects meteorites herself, and has referenced them in her series *Magnetic Enlightenment*, which depicts the projection of shadows cast by the cosmic objects she owns. The artist has accentuated their magnetic properties in specific motion studies associated with attraction, falling and defragmentation. Furthermore, Amélie Bouvier has dedicated a number of portraits to meteoroids – as shown in the series *Lost*, which represents astronomic objects previously studied by scientists yet misplaced in cosmic space. These portraits vacillate between scientific studies and visual artistic interpretations. The ambiance of her new series, *Potentially Hazardous Portraits*, which references so-called PHO, or Potentially Hazardous Objects, is similar. The series includes

** Remaining fragments of the Białystok meteorite are preserved at the Museum of Natural History in Berlin, Mineralogical Museum of the University of Hamburg, Natural History Museum Vienna, and University of Tartu.

likenesses of asteroids researched by astrophysicists working to predict their potential collision with the Earth. In Amélie Bouvier's work, each cosmic object is approached differently: as a living being, contributing to the process of revealing the Romantic fantasy of the universe. The artist's particular interest in meteorites and solar explosions is also palpable in works from *The Sun Conspiracy Drawings*, all arranged as collages of historical facts, scientific speculation, reality and fiction. Documented meteorite impact cases are referenced in *Where the Sun Goes to Sleep*, a video work created specifically for the eponymous exhibition at the Arsenal Gallery in Białystok. Divided into four acts, it presents assorted narratives associated with several meteorite showers recorded in history: excerpts from written accounts and descriptions by meteorite hunters. Scene I, "*I Saw a Second Sun*", presents an eyewitness testimony of the 1908 Tunguska event in Siberia. Scene II, "*It Had Truly Occurred*" showcases excerpts from Wolski's account of 1827 events in Fasty near Białystok. Scene III, "*A New Drama May Have Begun*" is the testimony of a person attempting to recall the 1984 meteor impact in Aomori, Japan. Scene IV, "*So Close and Yet Forever Lost*" presents the voice of someone seeking traces of the 2021 meteor impact in Belgium. Fabric works, jointly titled *Fantômes*, supplement the entire narrative associated with eyewitness testimony and with scientific, literary and artistic references to the history of cosmic objects' encounters with the Earth. *Fantômes* are abstract compositions which bring to mind images of meteor showers, set against a backdrop of greyscale geometric shapes. These figures may point to the concept of suprematism that Kazimir Malevich associated with the cosmic perception of an otiose world. In the context of the Białystok exhibition, fabrics are unambiguously associated with meteorites. They are proof that the location and theme of art exhibitions are of paramount importance to holistic artwork perception.

Once placed in the exhibition space shared with actual meteorites and 19th-century scientific publications, the aforementioned works

- sculptures, fabrics, works on paper and video footage material
- emphasise the importance of local historical events linked to the reinterpretation of global events spanning several centuries. The title *Where The Sun Goes to Sleep* is a quote from a report by Russian ethnographer Innokentyi Suslov. In 1926, he chronicled accounts by witnesses of the Tunguska calamity of June 30th 1908, one of whom described the event as follows: "We looked at the fallen trees, watched the tree tops get snapped off, watched the fires. [...] I looked there and saw another flash, and it made more thunder. But the noise was less than before. This was the fourth strike, like normal thunder. Now I remember well that there was also one more lightning strike, but it was small, and somewhere far away, where the sun goes to sleep."

Bibliography:

Chelyabinsk Superbolide, ed. N. Gorkavyi, A. Dudorov, S. Taskaev, Chichester, Cham 2019.

J. Kosiński, *Jan Wolski i stracone „polskie L'Aigle”* [Jan Wolski and the Lost 'Polish L'Aigle'], *Acta Societatis Metheoriticae Polonorum*, vol. 6, 2015, pp. 90–95.

J. Kosiński, *Zarys historii polskiej meteorytyki w XIX i XX w.* [The Outline of Polish Meteoritic History in the 19th and 20th Centuries], *Acta Societatis Metheoriticae Polonorum*, vol. 11, 2020, pp. 60–76.

T. Kusky, *Encyclopedia of Earth and Space Science*, New York 2010.

F. Makólski, *Rozprawa o aerolitach czyli deszczu kamiennym* [Treatise on Aerolites, or a Rock Shower], Kielce 1820.

D.W. Olson, *Celestial Sleuth: Using Astronomy to Solve Mysteries in Art, History and Literature*, New York 2014.

J. Wolski, *O spadnięciu kamieni z powietrza pod Białymstokiem, we wsi Fastach* [On the Falling of Stones from the Air near Białystok, in the Village of Fasty], *Dziennik Wileński. Umiejętności i Sztuki*, 1827, vol. 2, pp. 391–395,
online: <https://crispa.uw.edu.pl/object/files/326965/display/Default>.

Noty biograficzne

Biographical notes

Amélie Bouvier

Urodzona w 1982 roku we Francji. Mieszka i pracuje w Brukseli. W swojej praktyce skupia się na odkryciach i obrazowaniu naukowym, jak również na lukach w wiedzy i naszych sposobach ich wypełniania za pomocą potocznych wyobrażeń, anegdot i konfabulacji. Jej pracochłonne rysunki analizują mity narastające wokół naukowych danych i odkryć, głównie z dziedziny astronomii. Wśród miejsc, w których wystawiała, warto wymienić: Galerię Boavista, EGEAC w Lizbonie, Sesc Ipiranga w São Paulo, Museo Patio Herreriano w Valladolid (Hiszpania), Carpe Diem Arte e Pesquisa w Lizbonie, Plataforma Revólver w Lizbonie, Sabrina Amrani Gallery w Madrycie, Verbeke Foundation w Kemzeke (Belgia) oraz Museu da Cidade w Lizbonie. Jej prace były prezentowane na 16. Cerveira International Art Biennial (Portugalia). Ostatnio wystawiała w Greylight Projects w Brukseli oraz Aomori Contemporary Art Center (Japonia). W 2016 roku została laureatką nagrody Hors-d'Oeuvre przyznawanej przez ISELP w Brukseli. Niezależnie od pracy indywidualnej jest współzałożycielką kolektywnego eksperymentalnego projektu badawczego „Uncertainty Scenarios” [Scenariusze niepewności] prowadzonego w ramach inicjatywy Enough Room for Space w Belgii. Amélie Bouvier jest reprezentowana przez galerię Harlan Levey Projects w Brukseli.

ameliebouvier.com

hl-projects.com/artists/37-amelie-bouvier/

Amélie Bouvier

Born in 1982 in France. Lives and works in Brussels, Belgium. Her practice focuses on scientific imagery and discoveries, as well as the lacunas in knowledge and how we fill them through popular imagination, anecdotes, and other fictions. Working primarily with astronomy, Bouvier's laborious drawings examine the myths we create around scientific data and discovery. She has had several noteworthy exhibitions including those at the Galeria Boavista, EGEAC (Lisbon, PT), Sesc Ipiranga (São Paulo, BR), Museo Patio Herreriano (Valladolid, ES), Carpe Diem Arte e Pesquisa (Lisbon, PT), Plataforma Revólver (Lisbon, PT), Sabrina Amrani Gallery (Madrid, ES), the Verbeke Foundation (Kemzeke, BE) and Museu Da Cidade (Lisbon, PT). Her work has been included in the 16th Cerveira International Art Biennial (PT). Last exhibitions of her work took place at Greylight Projects (Brussels, BE) and Aomori Contemporary Art Center (Aomori, JP). She is the winner of the 2016 Hors-d'Oeuvre prize, awarded by ISELP (Brussels, BE) and in addition to her personal work, she is co-founder of “Uncertainty Scenarios”, a collective experimental research project hosted by Enough Room for Space in Belgium. Amélie Bouvier is represented by Harlan Levey Projects, Brussels, Belgium.

ameliebouvier.com

hl-projects.com/artists/37-amelie-bouvier/

Przemysław Strożek

Adiunkt w Instytucie Sztuki PAN, pracownik naukowy w Archiv der Avantgarden w Dreźnie, kurator wystaw, autor książek naukowych z zakresu historii sztuki. Stypendysta Fulbrighta i Fundacji na Rzecz Nauki Polskiej. W obszarze jego badań znajdują się studia nad awangardą, globalnym modernizmem i sztuką współczesną. W ostatnim czasie był kuratorem wystawy „Kino-oko. Wokół Wiertowa i konstruktywizmu” w Galerii Arsenał w Białymstoku (2017).

Assistant Professor at the Institute of Art of the Polish Academy of Sciences; academic staff member at the *Archiv der Avantgarden* in Dresden; exhibition curator, author of scientific books on history of art. Fulbright and Foundation for Polish Science scholar. His chosen field of research includes studies of the avant-garde, global modernism and contemporary art. Recent curator of the *Kino-Eye. Around Vertov and Constructivism* exhibition at the Arsenal Gallery in Białystok (2017).

Podziękowania

Acknowledgements

Galeria Arsenał w Białymstoku oraz Artystka

dziękują za pomoc w realizacji wystawy

następującym osobom i instytucjom:

Harlan Levey Projects, Bruksela

Polska Akademia Nauk Muzeum Ziemi w Warszawie

Biblioteka Narodowa

Uniwersyteckie Centrum Astronomii, Uniwersytet w Białymstoku

Pan dr Tomasz Jakubowski – collectingmeteorites.com

Arsenal Gallery in Białystok and the Artist

would like to thank following persons and institutions

for their help in organizing the exhibition:

Harlan Levey Projects, Brussels

Polish Academy of Sciences Museum of the Earth in Warsaw

The National Library of Poland

University Astronomy Center, University of Białystok

Dr Tomasz Jakubowski – collectingmeteorites.com

Artystka pragnie podziękować

Marcinowi Dudkowi oraz Edith Bories

za wielką pomoc w przygotowaniu projektu,

a także kolekcjom, które wypożyczyły prace na wystawę

The artist would like to thank

Marcin Dudek and Edith Bories

for their invaluable support in the preparation of the project
as well as the generous collections that lent the works for this exhibition

Tekst / Essay:
Przemysław Strożek
Tłumaczenie na angielski / English translation:
Aleksandra Sobczak-Kövesi
Redakcja i korekta / Copy-editing and proofreading:
Ewa Borowska
Proofreading tekstów angielskich / English proofreading:
Petra Lafond
Projekt graficzny / Layout:
Balans Studio, www.balansstudio.pl
Druk / Printed by:
Koncept, Białystok
Nakład / Print run:
200 egz./copies

© Copyright by Authors and Galeria Arsenał w Białymstoku
Białystok 2021

Wydawca / Published by
Galeria Arsenał, ul. A. Mickiewicza 2, 15-222 Białystok, Poland
tel. +48 857420353 | mail@galeria-arsenal.pl | galeria-arsenal.pl
Dyrektor Galerii Arsenał / Director of the Arsenal Gallery:
Monika Szewczyk

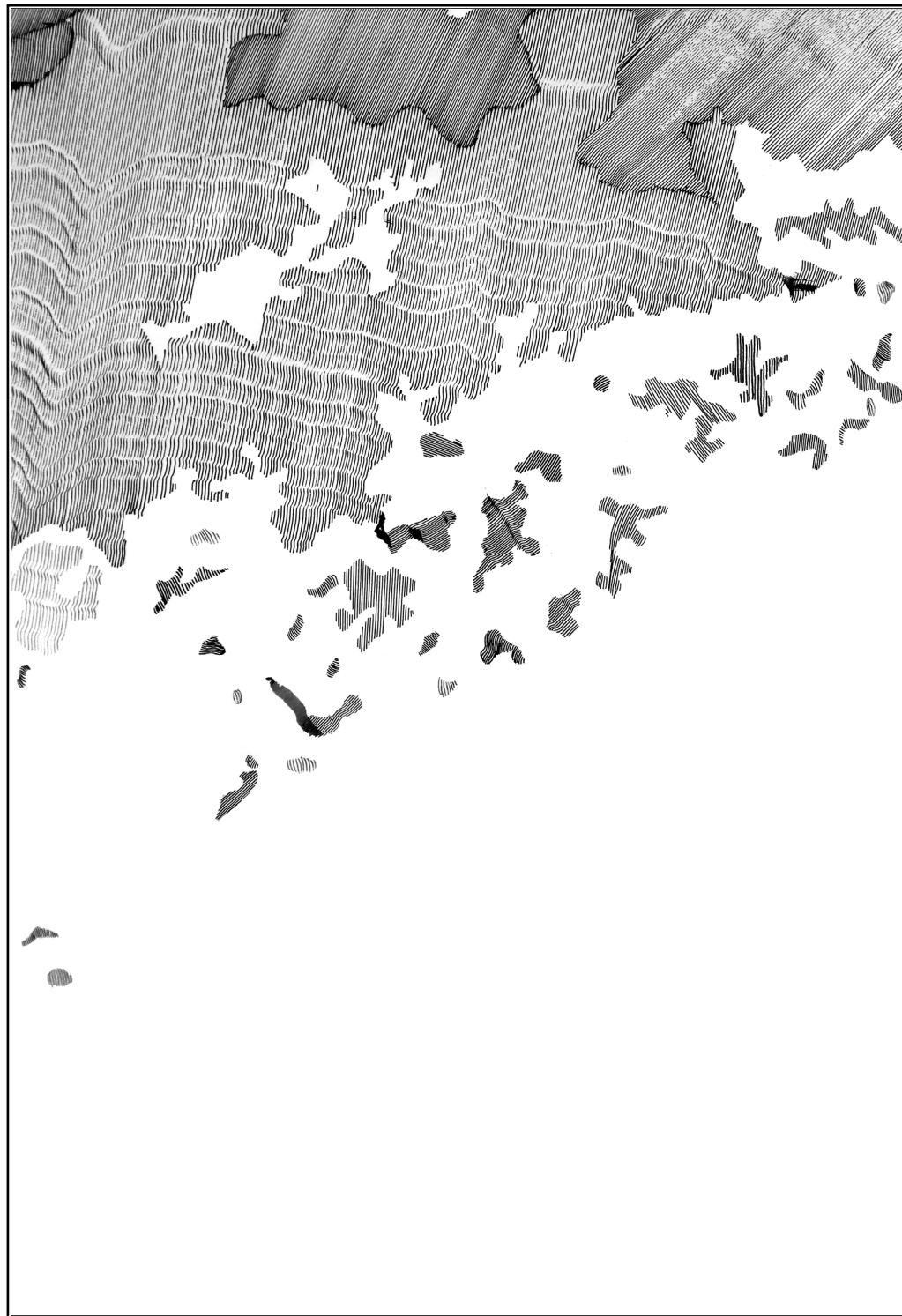
G A L E R I A
Arsenał

Miejska instytucja kultury / Municipal cultural institution

Białystok 2021

ISBN 978-83-66262-09-6

G A L E R I A
Arsenal

ISBN 978-83-66262-09-6